

دنیای امید

دکتر ناصر نستانی

عضویت علمی دانشگاه پیام نور

سرشناسه	:	نیستانی، ناصر، ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدیدآور	:	دنیای امید / ناصر نیستانی.
مشخصات نشر	:	قم: دارالتفسیر، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	:	۳۰۴ ص.
شابک	:	۳-۴۸۵-۵۳۵-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
موضوع	:	امید
موضوع	:	امید -- جنبه های مذهبی -- اسلام
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۴ ۹۷۸ الف ۵۷۵ BF
رده بندی دیویی	:	۱۵۲/۴
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۹۵۹۲۷۷

دنیای امید

مولف: دکتر ناصر نیستانی

ناشر: دارالتفسیر

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

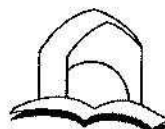
چاپخانه: نینوا

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۹۴

قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

شابک: ۳-۴۸۵-۵۳۵-۹۶۴-۹۷۸

تلفن مولف: ۰۹۱۲۱۱۱۴۵۴۶

انتشارات دارالتفسیر

قم: خیابان معلم

میدان روح الله

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۴۲۱۲

۰۲۵-۳۷۷۴۱۶۲۱

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۱
اهمیت بحث در موضوع رساله «امید»	۱۳
طریقه بحث و تحقیق در این رساله	۱۴
نگاهی اجمالی به بحث	۱۴
فصل اول: آرزوهای انسان از فطرت سرچشمه می گیرد	۱۷
فطرت دارای بخش های نظری و عملی و گرایشی است	۱۹
فطرت	۲۰
ثبات فطرت و تغییر ناپذیری آن	۲۱
تمایلات فطری	۲۹
بخش نظری فطرت یا ادراک	۳۳
عقل نظری و عقل عملی	۳۶
حسن و قبح عقلی	۳۸
ارتباط عقل نظری و عقل عملی	۳۹
گرایشات فطری	۴۰
میل انسان به کمال و ارتباط با مطلق از عالی ترین امیال اوست	۴۴
مکاتب هندی و بودائی	۴۴

۶.....دنیای امید

۴۷.....اما کمال و راه وصول به آن از دیدگاه مسیحیت و غرب و یهود

۴۸.....انسان کامل در مکاتب مختلف

۴۹.....کمال جوئی در گفتار دانشمندان

۵۱.....کمال از دیدگاه اسلام و راه وصول به آن

۵۲.....ارتباط با کمال مطلق

۵۸.....عبادت و دعا بهترین وسیله برای ایجاد ارتباط با کمال مطلق

۶۱.....نیاز به مطلق در مسیر حرکت تکاملی انسان

۶۳.....آیا ایمان تنها کافی است (لزوم عبادت عملی)

۶۵.....نتیجه بحث

۶۶.....ارتباط این مبحث با موضوع رساله

۶۷.....علل هراس‌ها و ناامیدی‌های درونی انسان

۶۹.....ریشه یابی ترس و اضطراب

۷۱.....فرق ترس و اضطراب

۷۲.....اما علل هراس‌ها و اضطراب‌ها در انسان چیست؟

۷۴.....معناخواهی انسان: Logotrapy

۷۷.....انسان معاصر و اضطرابات

۷۹.....علل اساسی این اضطرابات

۸۳.....فصل دوم: راه‌های مادی اشباع امید

۸۵.....سعادت جویی و کمال خواهی غایت امیدهای انسانی

۸۵.....ملاک مادی و غیر مادی بودن این راه‌ها

۸۶.....راه رسیدن به سعادت و کمال

فهرست مطالب	۷
نظام‌های موجود جهان برای حل مشکل انسان	۸۶
نظام سوسیالیستی و کمونیستی	۸۸
اشباع امید از دید مکاتب	۹۲
اپیکورسیم	۹۲
مکتب فورینائییه (پروان اریستیپوس)	۹۳
مکتب منفعت عمومی	۹۳
اگزیزتانشیالیسم: (Existansialism)	۹۴
مکتب اصالت تحصیل یا پوزیتیویسم	۹۵
اشباع امید از دید متفکران و فیلسوفان	۹۶
نقطه ضعف اساس همه این راه‌ها	۹۹
مظاهر نگرانی در غرب و شرق دلیل بر عدم توانائی راههای موجود است	۱۰۲
مختصری از راه حل اسلام	۱۰۲
نگرانی جهان و نظام اصلح	۱۰۵
فصل سوم: اسلام و امید	۱۰۹
پایه‌های فکری و اعتقادی	۱۱۱
صفات خدا	۱۱۴
لطف و کرم و بخشنده‌گی خدا	۱۱۶
از صفات خدا المؤمن	۱۲۰
الودود	۱۲۰
الحکیم	۱۲۱
ایمان به رهبری و اثرات مادی و معنوی آن در ایصال به مطلوب	۱۲۲

۸	 دنیای امید
۱۳۲	 ایمان به آخرت و جاوید بودن انسان در مرکز هر نعمتی که تصور کند
۱۴۴	 ایجاد ربط محکم بین دنیا و آخرت
۱۴۵	 مسیر انسان در دنیا به آخرت و تحلیل آن
۱۴۸	 رابطه انسان و دنیا
۱۵۶	 نقش این بینش در امید انسان
۱۵۹	 بنای جهان بر اساس عدل
۱۶۲	 عدل و ملائک آن
۱۶۵	 نتیجه گیری از بحث
۱۶۵	 شفاعت
۱۶۶	 معنای لغوی و اصطلاحی شفاعت
۱۶۷	 انواع شفاعت
۱۶۷	 شفاعت از دیدگاه بزرگان
۱۷۱	 شفاعت از دیدگاه قرآن و روایات
۱۷۳	 روایات
۱۷۴	 آثار تربیتی شفاعت و نقش آن در امید دادن به انسان
۱۷۷	 وعده های پیروزی در دنیا
۱۷۷	 مشکل یأس و اضطراب در دنیای کنونی
۱۷۸	 آثار ظاهری یأس
۱۸۱	 آینده بشریت از دیدگاه اسلام و دیگران
۱۸۲	 خودکشی علمی و اتمی
۱۸۵	 اسلام و آینده
۱۸۹	 بحث مهدویت و انتظار

فهرست مطالب	۹
آثار ایمان به مهدی موعود علیه السلام	۱۹۶
انتظار فرج و عقب ماندگی از قافله تمدن	۱۹۷
امدادهای غیبی در زندگی بشر	۱۹۸
انواع امدادها	۲۰۲
پایه‌های عاطفی امید	۲۰۳
رشد دادن عاطفه انسانی و بالا بردن آن تا سر حدّ حبّ خدا و عشق به کمال تا مرحله فنا در معشوق	۲۰۳
نتیجه بحث	۲۱۶
پایه تشریعاتی امید در اسلام: (جنبه عملی امید)	۲۱۷
خصوصیات تشریعات اسلام	۲۱۹
پایه‌های عملی امید در اسلام	۲۲۲
نظام عبادات	۲۲۳
دعا و اثر آن در امید	۲۲۴
دعا و بدا	۲۲۸
تحلیل چگونگی اثر دعا بر امید انسان	۲۳۳
۱. مجسم ساختن اعتقادات	۲۳۴
۲. پاسخگویی نیازهای طبیعی و غریزی انسان	۲۳۵
۳. ایجاد پایگاهی محکم برای تحقق امید انسان	۲۳۶
دعا و عمل	۲۳۶
توبه و نقش آن در امید انسان	۲۳۸
توبه همگانی است	۲۴۰
توبه حافظ انسان از اغراءات شیطان	۲۴۱

توبه ضد یأس	۲۴۲
توبه عامل ایجاد تعادل بین خوف و رجاء	۲۴۵
توبه عامل ایجاد ارتباط دائمی بین عبد و مولی	۲۴۷
نتیجه توبه و اثر آن در امید	۲۴۷
نمونه‌ای عملی در تحقق خواسته‌های انسان	۲۵۲
عوامل کنترل کننده امید	۲۵۶
ایجاد تعادل بین خوف و رجاء و تعیین حدّ امید	۲۵۷
تعادل خوف و رجاء	۲۶۰
منع طول آرزو و لزوم فرین بودن امل و عمل	۲۶۴
اکثر آرزوها و امیدهای طولانی از حسب دنیا و نفس است	۲۶۵
روایات و آیات در ترغیب بر کوتاهی آرزو و اجتناب از امیدهای کاذب	۲۶۶
نتیجه امیدهای طولانی و کاذب	۲۶۸
توجه به مرگ و اثر آن در تعدیل امید انسان	۲۶۹
لزوم تلازم امل و عمل	۲۷۱
(ج) جلوگیری از امیدهایی که به غیر خدا تعلق گیرد	۲۷۳
توحید و توکل	۲۷۴
(د) تزییف و ابطال اعتقادات باطل به پیامبران و ائمه و انتظارات بی جا از آنان	۲۷۹
چگونگی استفاده یک مبلغ اسلام از امید	۲۸۷
(الف) توجه به امید و دلگرم بودن به راهی که در پیش دارد	۲۸۷
(ب) امیدبخشی	۲۸۸
فهرست منابع	۲۹۷
منابع انگلیسی	۳۰۴

پیشگفتار

نور علم و تمدن چنان دیده انسانهای جهان را خیره ساخته است که گوئی او را به قصرهای موعود بشریت رهنمون ساخته و همه مشکلات با سرپنجه این دو عنصر حل گشته است. اما هنگامی که با دیده بصیرت به بررسی وضع موجود جهان می‌پردازیم با تأسفد در می‌یابیم که بشریت در حضيض سقوط و انحطاط به سر می‌برد و آن چنان غرق در دنیای حیوانی گشته است که مصداق آیه «بَلْ هُمْ أَضَلُّ»^۱ گردیده است. ارزش‌های انسانی دیگر جایی در جامعه ندارد و فرهنگ غارت و تجاوز حاکم بر هر مرام است، انسانیت هم چون چراغی بی‌فروع به نظر می‌رسد که لحظات آخر عمر خویش را می‌گذراند.

بنای معظم و خیره‌کننده تمدن جدید به وضع اسفناکی درآمده است چرا که بدون توجه به سرشت و ساختمان و احتیاجات حقیقی انسان بالا رفته است و چون مولود اکتشافات اتفاقی علمی و تصورات و نظریات و تمایلات و تفنّنات آدمی است با آنکه به دست ما ساخته شده است معه‌ذا در خور ما نیست، پر واضح است که علم هیچ طرحی را تعقیب نکرده است و به طور اتفاقی با پیدایش نوابغی چند در راهی که کنج‌کاوی ایشان تعقیب کرده رشد نموده و در

۱- اعراف / ۱۷۹ «أَنَّهُمْ مِثْلَ نَبُوءٍ مُّثَلَّغٍ» بلی گمراه‌ترند».

این راه هیچ گاه از آرزوی اصلاح و وضع آدمی ملهم نبوده است.
از میان انبوه فراوان اکتشافات علمی ما انتخابی کرده ایم ولی در این انتخاب
به مصالح عالیه انسانیت توجه نداشته ایم بلکه فقط سرایش تمایلات و
هوس های خود را پیروی می نماییم.^۱

نتیجه طبیعی این سردرگمی و بی هدفی انسان در میان پیشرفت های علمی
همانا اضطراب و عدم آرامش خاطر گردیده است. انسان امروز بیش از هر زمان
دیگر مضطرب است، اگر چه در اوج رفاه مادی زندگی می کند و هر روز بر
وسائلی که بر راحتی جسمی او می افزاید افزوده می شود اما به یقین می توان گفت
که آرامش خاطر انسان های گذشته که در فقر تمدن ظاهری زندگی می کردند به
مراتب از انسان فعلی بیشتر بوده است و علت این امر هم روشن است چرا که
در گذشته انسان به واسطه کم بودن دغدغه خاطر و وسایل متنوع به فطرت
خویش که منبع امنیت و آرامش و اتصال به مبدأ وحی می باشد، بیشتر توجه
داشت تا انسان فعلی که هر گاه بخواهد به فطرت خویش رجوع کند باید از زیر
خوارها دستگاه پیچیده سر بیرون آورد.

«اضطراب و تیره روزی ساکنین شهرهای بزرگ معلول تشکیلات سیاسی و
اقتصادی و اجتماعی و خصوصاً انحطاط شخص آنهاست و در واقع قربانی عقب
افتادگی علوم زیستی از علوم مادی گشته اند»^۲

امروزه آثار خودکشی در غرب نشانگر این مطلب است که جهان فکری
بشر دچار خلأ گشته و تا زمانی که این خلأ پر نشود ما شاهد مظاهری چون

۱- انسان موجود ناشناخته - الکسیس کارل / ص ۲۶

۲- انسان موجود ناشناخته - الکسیس کارل / ص ۲۷

خودکشی، بیهوده گرائی، پوچی گرائی و سایر مکاتبی خواهیم بود که هر یک به نوعی خواستار هدایت انسان هستند اما چون به حقیقت نرسیده‌اند ره افسانه زدند، و هر یک راهی را نشان می‌دهند که چه بسا بیراهه و مایه گمراهی انسان باشد که عملاً هم چنین گشته است.

اهمیت بحث در موضوع رساله «امید»

از همین جا اهمیت بحث از عنصر امید در حیات روحی انسان روشن می‌شود. در جایی که در غرب هزاران کتاب در موضوعاتی که غالباً به روح و روان انسان مربوط است، تألیف می‌شود و هر یک حاکی از این مطلب است که انسان دچار بحران عظیم روحی می‌باشد، جا دارد که ما نیز از دیدگاه مکتب غنی روحی به این مسئله بپردازیم که چگونه می‌توان این انسان مضطرب و حیران در راه را به سوی سرچشمه طمأنینه و آرامش هدایت کرد و او را از سرچشمه زلال معرفت دینی سیراب نمود.

مشکل جامعه امروز کمبود امکانات و علم و تفکر نیست بلکه کمبود ایمان و گرایش دینی است که اگر بتوانیم این انگیزه را به واسطه ایجاد امید در قلب‌های تاریک انسان‌ها بارور سازیم، مشکل بسیار اساسی و مهم از زندگی روحی انسان را حل کرده‌ایم.

و باز با همین بیان رابطه این موضوع با تبلیغ و دعوت دیگران به سوی حق روشن می‌شود چرا که هنگامی می‌توانیم مبلغ واقعی اسلام باشیم که بتوانیم دل‌های پریشان مردم را به سوی دین جذب نماییم و با بهره‌گیری از امید بخشی سهم وافری در جذب آنان به سوی دین حق داشته باشیم.

طریقه بحث و تحقیق در این رساله

از آنجا که در متون اصیل اسلامی کتاب یا عنوان مستقلی به نام (امید) تألیف نشده یا لااقل به دست ما نرسیده، تحقیق در این مسأله باید از لابلاي کتب و استنباط از آیات و روایات باشد که در این میان ذوق و سلیقه نقش بسزایی دارد و از این مهم‌تر کیفیت تنظیم و انسجام منطقی بحث است که در این نوشتار سعی بر آن شده است که ترتیب منطقی بحث و فصل بندی آن به گونه‌ای باشد که خواننده با خواندن اجمالی آن نیز، به کنه مطلب واقف گردد و به عظمت جهان بینی اسلام در عرضه این عنصر مهم پی برد.

طبیعی است آیات و روایاتی که در بحث بدان استناد شده است طبق برداشت شخص یا با استفاده از آراء بزرگان می‌باشد و حتی الامکان سعی شده است از صراحت این متون استفاده شود تا تأویل آن.

نگاهی اجمالی به بحث:

ما در این نوشتار ابتدا به بررسی روانی و فطری خواسته‌ها و غرائز انسان پرداختیم تا روشن شود که تمایلات و آرزوهای انسان آیا اصیل هستند یا خیر و ثانیاً در صورت اصیل بودن به سوی چه هدفی متوجه می‌شوند همین جهت بحثی مفصل در کمال خواهی و ارتباط با مطلق که خواسته اصیل انسان است به عمل آمده است. پس از بیان تحلیلی این مطلب به بررسی علت‌های هراس درونی و روانی انسان پرداخت ایم که اصل مشکل تبیین شود و راه حل واضح گردد.

در فصل دوم ما به راه حل‌هایی که از سوی مکاتب یا اشخاصی که جدای از مکتب وحی بیان شده است پرداخته‌ایم که البته ممکن است در میان این افراد بزرگان دینی هم یافت شود اما چون نظر آنها مستند به منبع وحی و به عنوان

مکتب وحی نبوده ما آن را در شمار مکاتب و راه‌های مادی اشباع امید قلمداد کرده‌ایم. از مکاتب مهم مورد بحث ما در این فصل مکتب ما رکسیسم و نظام سرمایه داری غرب و مکتب اگزیستا نسیالیسم و همچنین نگاهی گذرا به مکتب‌های هندی مانند بودیسم و برهمایی داشته‌ایم که هر یک چگونه راه کمال و سعادت انسان را به عنوان ایجاد امید و انگیزه بیان نموده‌اند.

در پایان این فصل به ذکر نقائص کلی این راه‌ها و ضعف اساسی آن‌ها پرداخته‌ایم و برای تائید مدعای خویش که عبارت از عدم واقع گرایی و شناخت واقعی این راه‌ها از انسان است به مظاهر نگرانی و اضطراب موجود در کشورهای پیشرفته اشاره نموده‌ایم.

در فصل سوم که اساسی ترین قسمت بحث را تشکیل می‌دهد به تفصیل از راه‌هایی که دین مبین اسلام جهت ایجاد امید در انسان مومن به کار می‌گیرد، سخن گفته‌ایم که در هفت قسمت بیان شده است:

در قسمت اول - به پایه‌های فکری و عقیدتی امید در اسلام پرداخته‌ایم که چگونه این ارکان در وجود انسان تقویت می‌شود و فکر و عقیده و از مکتب وحی در رابطه با امید سیراب می‌گردد.

در قسمت دوم - به پایه‌های عاطفی پرداخته‌ایم که اسلام علاوه بر در نظر گرفتن فکر و اندیشه انسان به وجود عاطفه و روان او نیز معترف است و آن را نیز سیراب می‌کند و بحثی در عشق به خدا بزرگ ترین امید است داریم و آن را ما به پر کردن خلأ روحی انسان معرفی کرده‌ایم.

در قسمت سوم این فصل - به وعده‌های امید بخش الهی که شامل امدادهای غیبی و مسئله مهدویت و انتظار و اثرات معنوی آن می‌باشد اشاره رفته است. همچنین به این مسئله مهم که آیا آینده بشریت با توجه به این همه اضطرابات و

خطرهای روز افزون چه خواهد شد نیز پرداخته‌ایم.

اما در قسمت چهارم بحث - به راه‌های عملی و عینی اسلام جهت تامین امیدهای اساسی انسان اشاره شده که شامل قسمت‌های مهم دعا و بنای جهان بر اساس عدل می‌باشد.

- در ادامه همین قسمت یعنی در بخش ۵ این فصل به مسئله راه‌های بازگشت انسان و اینکه در فضای اسلام محیط بازی است که هیچ گاه درهای آن به سوی کسی بسته نیست اشاره کردیم و به آثار مهم توبه و محو گناهان و مسئله شفاعت در امت اسلام پرداخته‌ایم.

در قسمت ششم این بحث - به این نکته پرداخته‌ایم که اسلام نه تنها در انسان انگیزه‌های امید ایجاد می‌کند بلکه عواملی را که باعث ضعف و یا احیاناً موجب هراس و اضطراب می‌گردد از بین می‌برد مثلاً ترس‌های کاذب از مرگ و روزی و آینده و غیره.

در قسمت هفتم - درباره عوامل کنترل کننده یا جهت دهنده امید است که مبدا انسان بیش از حد لازم امیدوار گردد و دچار امیدهای کاذب و اعتقادات باطل به پیامبران و ائمه شود یعنی همان گونه که به امید آفرینی عنایت دارد به کنترل آن نیز اهمیت داده است.

اما خاتمه بحث که شاید مهم ترین قسمت نیز باشد عبارت است از چگونگی استفاده یک مبلغ اسلام از این عنصر حیاتی یعنی امید، که در این قسمت ابتدا به لزوم ایمان و امیدوار بودن خود مبلغ به راهی که در پیش دارد، می‌پردازیم، آن گاه به ارائه موارد بسیاری که در تعالیم اسلامی از جانب خدای متعال و پیامبر اکرم در این زمینه وارد شده است می‌پردازیم تا راه گشای مبلغ اسلام باشد.